

OSLOMET

INN
Høgskolen
i Innlandet

SEKSUELL HELSE, KARTLEGGING OG VEILEDNING

WENCHE FJELD
OG HILDE LUNDE

Seksuell helse for alle?

SEKSUELL HELSE FOR ALLE

Bakgrunn for kapittelet

- Verdens helseorganisasjon og «seksuelle rettigheter»
- Norsk strategiplan for seksuell helse, «Snakk om det»
- Habiliteringstjenestenes prioriteringsveileder, punkt 11: Rett til helsehjelp gjelder også seksuell helse
- NFSS; Nettverk, Funksjonshemmede, samliv og seksualitet
- Seksuell helse skal ha et positivt fortegn

Ida, 19 år

Prosesen fra hjem-til-hjem

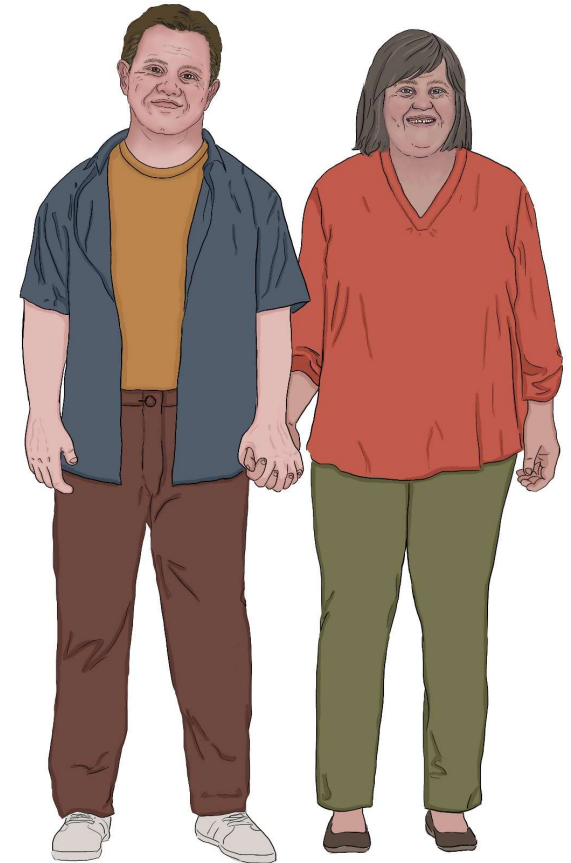
Kartlegge forventninger og ønsker

Ønske om kjæreste og å gifte seg

Ønske om barn

Riktig vedtak om bistand

Profesjonell tjenesteyting

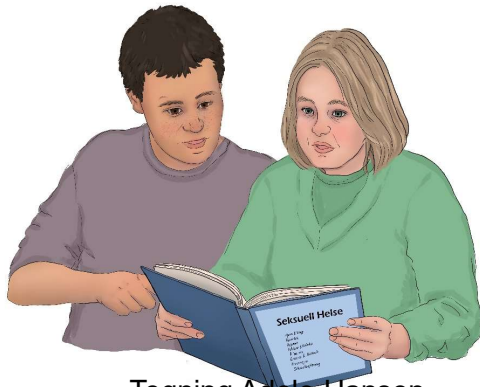

Tegning Adele Hansen

Kartleggingsverktøyene KroppKunn og SexKunn

Vi ser film av en kartlegging med SexKunn

Tegning Adele Hansen

- SexKunn består av 62 spørsmål.
- 7 temaer:
- Kjønn & Kropp,
- Pubertet,
- Hygiene,
- Følelser og relasjoner,
- Å ha sex,
- Grenser og overgrep,
- Prevensjon og Seksualundervisning.
- Hoveddelen av spørsmålene besvares ved å peke på ett eller flere bilder eller deler av bilder.

Tegning Adele Hansen

Etter kartlegging følger opplæring og veiledning

- Individuelle samtaler
- Gruppekurs på skolen, voksenopplæring eller på arbeidsplassen
- Lag undervisningsplan, gjerne sammen med de som skal gå på kurs
- En student sa en gang:
 - *“Å ha gode samtaler om seksualitet er mengdetrening. Dersom man ikke har det som et faglig tema blant de ansatte, skal det mye til for at det kan tas opp med bruker”*

Pre- og post kartlegging

- Ida ble kartlagt med SexKunn før kurset og etter kurset
- Evaluere og motivere
- Undersøke om undervisningen har hatt ønsket effekt
- Forskning viser at utviklingshemmede har utbytte av program om seksualitet og seksuell adferd
- Vansker med å generalisere kunnskapene og det er behov for vedlikeholdstrening

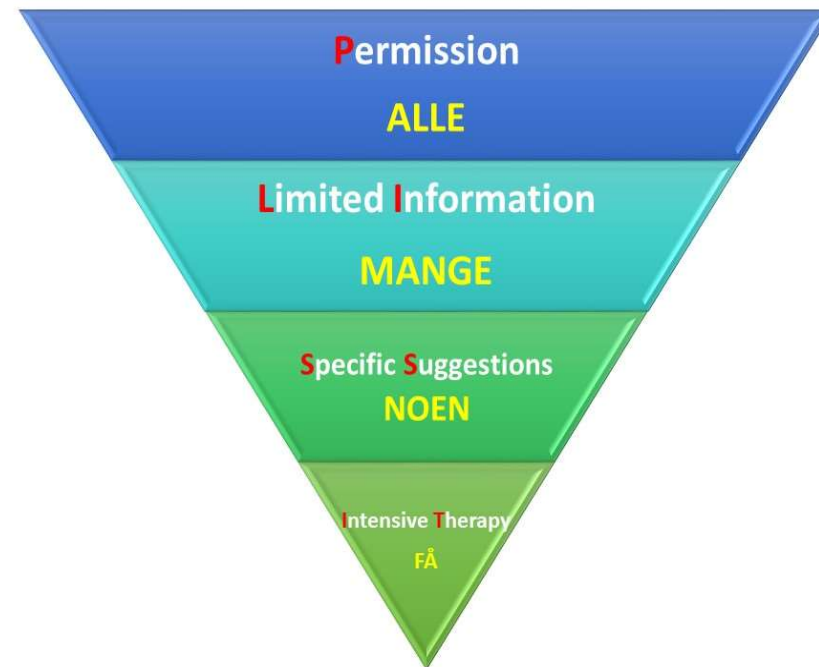
Didaktiske planer

Økt	Tema	Læremål	Verktøy	Evaluering
1	Kroppens funksjoner	Lære om kroppens funksjoner, lære om anatomi - kvinner og menn	Manualen Kropp, identitet og seksualitet (KIS) (Helsekompetanse.no)	Pre-og post kartlegging
2	Pubertet	Lære om sæd og mens. lære om kroppens utvikling i et livsløpsperspektiv.	Manualen Kropp, identitet og seksualitet (KIS; Temahefte Kvinner og menstruasjon; Temahefte Kvinner og personlig hygiene; På vej til voksen; Jeg lurer på...	Pre-og post kartlegging
3	Venner	Hvordan få venner og ta vare på venner	Manualen Kropp, identitet og seksualitet (KIS; Rollespill; Sosiale historier	Pre-og post kartlegging Probes
4-5	Kjærester	Hva er en kjæreste og hvordan få en kjæreste; fiørte og date. Forelskelse.	Manualen Kropp, identitet og seksualitet (KIS); Rollespill; Sosiale historier	Pre-og post kartlegging
6-7	Sex	Lære om seksuelle begreper: Onani, kåt, samleie. Hva skjer i kroppen når vi har sex	Manualen Kropp, identitet og seksualitet (KIS); På vej til voksen; «Hva betyr ordene?» Rehabilitering ved Sykehuset Telemark	Pre-og post kartlegging
8-9	Grenser og overgrep	Hvem kan være kjæreste, hvem kan ha sex sammen, hva er lov, hva er ikke lov: Samtykke. Hva er voldtekt, seksuelle overgrep, rammer og normer, nettovergrep, seksuell lavalder, incest, si fra til noen hvis noe føles feil, hva politiet gjør	Temahefte Stopp Overgrep; Lettlesthefte Hjelp jeg er anmeldt	Pre-og post kartlegging Probes
10-12	Prevensjon og seksualundervisning	Lære om prevensjon Graviditet – hvordan blir ei jente gravid, graviditetstest, hva gjør jenta hvis testen er positiv, ulike prevensjonsmetoder, kondombruk, SOI, abort, sterilisering, hva skjer hvis man blir foreldre, lære om seksualitet – hvor finner man god informasjon	Manualen Kropp, identitet og seksualitet (KIS); Nettsøk Samtale med fastlege TV serier	Pre-og post kartlegging

Teori

- Sosiale læringsteorier
- PLISSIT modellen
- Atferdsteori
- Sosiokulturell læringsteori

Etikk

- Muntlig eller skriftlig samtykke
- Vær helst to i veiledning
- Lytt til deltakerne
- Hvis noen opplever ubehag så avslutt veiledningen
- Men undersøk hva det var som førte til ubehaget

Refleksjon

- Hva tenker du om å inkludere seksuell helse inn i daglig miljøarbeid?
- Har noen kunnskap om emnet på din arbeidsplass?
- Har dere snakket med tjenestemottaker om tema seksuell helse?
- Har dere snakket med foresatte om tjenestemottakers utvikling og rettigheter for seksuell helse?

Muligheter for skolering - digitale masteremner OsloMet

- **Seksuell helse som ressurs gjennom hele livsløpet** utviklet av Kristina A-Josefsson og Carina Carlsen
- **Seksuell helsekompetanse** utviklet av Hilde Mobekk
- **Seksuell anatomi og fysiologi** utviklet av Helle Nygaard Gerbild
- **Seksuell helse og aldring** utviklet av Helle Nygaard Gerbild
- **Seksuell helse og utviklingshemming** utviklet av Wenche Fjeld og Peter zachariassen
- **Seksuell helse ved funksjonshemming og sykdom** utviklet av Ingrid Thunem og Aron Willems
- **Seksuelle overgrep, forebygging, avdekking og oppfølging** utviklet av Stine Cathrine Hasle og Kent Johansen

OSLOMET

Høgskolen i Innlandet:

- Videreutdanningen Identitet, kroppsbilde og seksuell helse i barnehage og skole utviklet av Wenche Fjeld og Ellen Nasset Mælan.

Referanser

- Barstad, B. (2006). Seksualitet og utviklingshemning. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bufdir. (2014a). Faktahefte: Kunnskap om levekår og livskvalitet for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Hentet fra: https://bestill.bufdir.no/userfiles/products/190/ORG_FAKTAHEFTE_LHBT_A5_TRYKK.pdf
- Bufdir. (2014b). Retningslinjer ved seksuelle overgrep mot voksne med utviklingshemning. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Hentet fra: https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Seksuelleovergrep_Retningslinjer_digital_norsk.pdf
- Eggen, K., Fjeld, W., Malmo, S. & Zachariassen, P. (2014). Utviklingshemning og seksuelle overgrep. Rettsvern, forebygging og oppfølging. Helsedirektoratet.
- Fjeld, W. (2009). Mennesker med utviklingshemning og seksualitet. Hvordan undervise og veilede? Spesialpedagogikk, 73(3).
- Fjeld, W. (2020). Kartleggingsverktøy tilpasset barn, unge og voksne med utviklingshemning. Hentet fra: <https://naku.no/kunnskapsbanken/kartleggingsverkt%C3%B8yene-kroppkunn-og-sexkunn>
- Fjeld, W. og Lunde, G.H. (2022). Seksuell helse, kartlegging og veiledning. I Haugland, S. (red.) Berge, U. (red.) Gjermestad, A. (red.) Høium, K. (red.) Løkke, J. A. (red.) Kunnskapsbasert miljøterapeutisk arbeid, 479-497. Universitetsforlaget.
- Fjeld, Lunde, Væren og Zachariassen Kjærlighet for alle PSYKOLOGISK TIDSSKRIFT • NR.1 • 2011
- Nordal og Helland, 2015 Utviklingshemmede og seksualitet [SOR 5.2012.indd \(stiftelsensor.no\)](#) (Lenker til en ekstern side.)
- Habileringsboken Eknes og Løkke red (2009) Utviklingshemning og habilitering kap 5.

Referanser

- Lunde, G. H. (2013a). Ansatte og temaet seksualitet: Hvilke utfordringer opplever ansatte i sitt arbeid når det gjelder voksne med intellektuell funksjonsnedsettelse og seksualitet? *Nordisk tidsskrift for helseforskning*, 9(2), 58-71. <https://doi.org/10.7557/14.2820>
- Lunde, G. H. (2013b). Hvordan møter høgskolen (HIOA) utfordringer knyttet til personer med utviklingshemming og temaet seksualitet? *SOR rapport*, 59(6), 76-82. Retrieved from <https://stiftelsensor.no>
- Lunde, G. H., Bakke, A. & Areskoug-Josefsson, K. (2020). Piloting a research-oriented teaching model in a Bachelor programme for social educator: A way to increase competence in research methodology and sexual health? *UNIPED*, 43(3), 260-274.
- Lunde, G. H., Blaaid, L, Gerbild, H. & Areskoug-Josefsson, K. (2020) Social Educator Students Readiness to Address Sexual Health in their Future Profession. *JARID* Doi: 10.1111/jar.12962
- Lunde, G. H., Blaaid, L, Gerbild, H. & Areskoug-Josefsson, K. (2022). Assessment of the psychometrics of the Students' Attitudes towards Addressing Sexual Health Extended (SA-SH-Ext) questionnaire for social educator students. *Sexual Medicine* <https://doi.org/10.1016/j.esxm.2022.100507>
- Thompson et al 2016 Clinicians' use of sexual knowledge assessment tools for people with intellectual disability
- Zachariassen, P. (2002). Kartlegging av kunnskaper om seksualitet hos mennesker med psykisk utviklingshemning. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 40 (2): 102-108.
- SexKunn og KroppKunn kan bestilles på følgende e-postadresse, bestilling@ekkodigitaltrykkerikan.best.no <https://naku.no/kunnskapsbanken/kartleggingsverkt%C3%B8yene-kroppkunn-og-sexkunn>
- Utti, I.M., Fjeld, W og Lunde, G.H. (2021). Seksualundervisning- og veiledning for mennesker med utviklingshemming. *Spesialpedagogikk*